

บทบาทของครูในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว

ROLES OF TEACHERS IN HELPING CHILDREN WITH AUTISM AND THEIR FAMILIES

ชวัลลักษณ์ ศรีอุดม¹ สุปราณี มาศวรรณ² และสุวิยา เพชรชู³
Chavaluck Sriudom¹ Supranee Maswanna² and Suwiya Phetchu³

^{1,2,3} มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Kasetsart University
E-mail: Chavaluck.s@ku.th

Received : December 20, 2021

Revised : November 14, 2022

Accepted : December 24, 2022

บทคัดย่อ

เนื่องจากผลกระทบของการเกิดโรคออทิสติกตึงส่งผลต่อการปรับตัวของเด็กเมื่อต้องเข้าโรงเรียน อีกทั้งนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลออทิสติกยังมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับครู ซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษา ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก รวมถึงครอบครัว ด้วยเหตุนี้บทความฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมบทบาทหน้าที่ของครูทั้งในแง่การให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคออทิสติก แนวทางการจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับระดับความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคน การจัดการกับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ การปรับสภาพแวดล้อมในห้องเรียนให้เอื้อกับการเรียนของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก รวมถึงการให้ความช่วยเหลือครอบครัวซึ่งเป็นหน่วยงานสังคมที่สำคัญในการดูแลและพัฒนาเด็กนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก เพื่อเป็นประโยชน์แก่ครูได้ศึกษาและมีแนวทางในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ

บทบาทของครู นักเรียนที่มีภาวะออทิสติก การดูแลช่วยเหลือครอบครัว

ABSTRACT

Autism Spectrum Disorder (ASD) has an impact on children's adaptation to school. Furthermore, policies and laws regarding the educational provision for people with ASD are directly related to teachers who are part of the educational personnel. Teachers therefore play an important role in assisting students with ASD and their families. This article aims to gather information on the roles and responsibilities of a teacher in terms of roles in assisting students with autism, knowledge and understanding of ASD, guidelines on educational provision that are suitable for students of all ability levels and their individual needs, ways to deal with problematic behaviors, as well as classroom adjustment to support autistic students. It also includes help for families and parents of children with autism, since a family is a primary unit that plays an important role in caring for autistic children and improving their development. Furthermore, this article aims to provide teachers with useful information and guidelines to help support students with ASD and their families.

KEYWORDS

Roles Of Teachers; Students With Autism; Caring For Families

บทนำ

“โรคออทิสติก” หรือปัจจุบันเรียกว่า “โรคออทิสซึมสเปกตรัม (Autism Spectrum Disorder)” เป็นโรคเกี่ยวกับพัฒนาการบกพร่องจากความผิดปกติของสมองที่แสดงความบกพร่องในด้านพัฒนาการทางภาษา สื่อสาร ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ร่วมกับความผิดปกติในด้านพฤติกรรมและความสนใจซ้ำ ๆ (นันทวีช ลิทธิรักษ์ และคณะ, 2559) โดยในประเทศไทยได้กำหนดให้บุคคลที่มีภาวะออทิสติกเป็นผู้พิการประเภท 7 หรือ “ความพิการทางออทิสติก” ตามประกาศกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่อง “ประเภท และหลักเกณฑ์ความพิการ” (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2555 ซึ่งออกในพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คนพิการ พ.ศ. 2550 ที่ได้กล่าวไว้ว่า “ความพิการทางออทิสติก” หมายถึง การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติ กิจกรรมในชีวิตประจำวันหรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากความบกพร่องทางพัฒนาการด้านสังคม ภาษาและการสื่อความหมาย พฤติกรรมและอารมณ์ โดยมีสาเหตุมาจากความผิดปกติของสมอง และความผิดปกติที่แสดงก่อนอายุ 2 ปีครึ่ง ทั้งนี้ ให้รวมถึงการวินิจฉัยกลุ่มออทิสติกสเปกตรัมอื่น ๆ เช่น แอสเพอร์เกอร์ (Asperger) และนอกจากนี้ยังมีหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกประกอบด้วย พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ที่กล่าวไว้เกี่ยวกับสิทธิของคนพิการ มีสิทธิทางการศึกษา ดังนี้

(1) ได้รับการศึกษาโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการจนตลอดชีวิต พร้อมทั้งได้รับเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการและความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา

(2) เลือกบริการทางการศึกษา สถานศึกษา ระบบและรูปแบบการศึกษาโดยคำนึงถึงความสามารถ ความสนใจ ความถนัดและความต้องการจำเป็นพิเศษของบุคคลนั้น

(3) ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานและประกันคุณภาพการศึกษารวมทั้งการจัดหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ การทดสอบทางการศึกษาที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษ ของคนพิการแต่ละประเภทและบุคคล

มาตรา 7 ให้สถานศึกษาของรัฐและเอกชนที่จัดการเรียนร่วมสถานศึกษาเอกชนการกุศลที่จัดการศึกษาสำหรับคนพิการโดยเฉพาะ และศูนย์การเรียนเฉพาะความพิการ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ได้รับเงินอุดหนุนและความช่วยเหลือเป็นพิเศษจากรัฐ หลักเกณฑ์และวิธีการในการรับเงินอุดหนุนและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการกำหนด

มาตรา 8 ให้สถานศึกษาในทุกสังกัดจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้ สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ และต้องมีการปรับปรุงแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในประกาศกระทรวง

ดังนั้นนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสำหรับบุคคลออทิสติกจึงมีความเกี่ยวข้องกับครูซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาและมีความเกี่ยวข้องโดยตรงในการทำงานเพื่อดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว ด้วยเหตุนี้นบทความฉบับนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมบทบาหน้าที่ของครูซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว ทั้งในแง่ของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคออทิสติก บทบาทของครูในการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีภาวะออทิสติก รวมถึงบทบาทของครูในการให้ความช่วยเหลือครอบครัวนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก เพื่อเป็นประโยชน์แก่ครูได้ศึกษาและมีแนวทางในการให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัวได้อย่างมีแบบแผนต่อไป

สาเหตุการเกิดโรคออทิสติก

พบหลายสาเหตุในการเกิดโรคออทิสติก ทั้งปัจจัยทางด้านพันธุกรรม ปัจจัยทางด้านชีวภาพ ปัจจัยทางกายวิภาค และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (นันทวีชัย สิทธิรักษ์ และคณะ, 2559; มาโนช หล่อตระกูล และคณะ, 2558)

- 1) ปัจจัยทางด้านพันธุกรรม พบอัตราการเกิดโรคในคู่แฝดที่เกิดจากไข่ใบเดี่ยวสูงถึง ร้อยละ 60-90 และมีอัตราการเกิดโรคซ้ำในการมีลูกคนต่อไป
- 2) ปัจจัยทางชีวภาพ พบคลื่นไฟฟ้าที่ผิดปกติในสมองทำให้ผู้ป่วยออทิสติกเป็นโรคลมชักได้มากกว่าคนทั่วไป
- 3) ปัจจัยทางกายวิภาค หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าเกิดจากความผิดปกติของการเจริญเติบโตในสมอง โดยเฉพาะขนาดสมองของผู้ป่วยออทิสติกจะมีขนาดของศีรษะที่ค่อนข้างเล็กในวัยทารก และจะโตเร็วจนมีขนาดใหญ่มากกว่าเด็กปกติจนถึงอายุประมาณ 4 ปี หลังจากนั้นสมองจะเติบโตช้าลงจนมีขนาดไม่แตกต่างกันในช่วงวัยรุ่น
- 4) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการแสดงออกของยีน รวมไปถึงภาวะแทรกซ้อนจากการตั้งครรภ์ของมารดา และการคลอดที่อาจมีการกระทบกระเทือนของสมอง

ลักษณะอาการของโรคออทิสติก

อาการของความบกพร่องโรคออทิสติกจะปรากฏตั้งแต่วัยเด็กและเป็นต่อเนื่องไปจนโตยังไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ ลักษณะอาการของโรคออทิสติก จะแสดงความบกพร่องในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ (นันทวีชัย สิทธิรักษ์ และคณะ, 2559; Filipek et al., 2000)

- 1) ความบกพร่องด้านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความผิดปกติในพัฒนาการด้านสังคมเป็นอาการที่ปรากฏให้เห็นตั้งแต่อายุน้อยที่สุดด้วยลักษณะพฤติกรรมที่เด็กจะไม่ค่อยมองหน้าสบตา ไม่ตอบสนองต่อการ

เรียกชื่อไม่แสดงออกถึงท่าทางในการสื่อสารกับคนอื่น ไม่มองตามทีผู้อื่นชี้ ไม่ชี้ชวนให้ผู้อื่นมองตามสิ่งที่สนใจ การแสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมักจะดีขึ้นเมื่อเด็กโตขึ้น โดยเฉพาะหากได้รับการสอนหรือฝึกฝน และสำคัญอย่างยิ่ง หากเด็กที่มีภาวะออทิสติกได้เข้าโรงเรียน และได้ฝึกการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อน

2) ความบกพร่องด้านการสื่อสาร พบความผิดปกติในด้านพัฒนาการทางภาษาที่ล่าช้าพูดได้น้อยกว่าเด็กทั่วไปในวัยเดียวกัน มีภาษาพูดที่ผิดปกติ คนอื่นฟังแล้วไม่เข้าใจ พูดเลียนแบบคำลงท้ายหรือข้อความที่เคยได้ยินมาโดยไม่สื่อความหมาย หรือไม่พยายามใช้สีหน้าท่าทางในการสื่อสาร ไม่ชี้บอกความต้องการ แต่จะใช้วิธีการจูงมือผู้อื่นและพาไปยังสิ่งที่ต้องการ มีลักษณะของการเรียงคำพูดในประโยคผิด มีโทนเสียงในการพูดที่ผิดปกติ ชอบพูดซ้ำ ๆ ในสิ่งที่ตนเองสนใจโดยไม่สนใจผู้ที่กำลังสนทนา ไม่สามารถสนทนาโต้ตอบได้อย่างต่อเนื่อง และไม่เข้าใจคำพูดล้อเล่นหรือคำที่มีความหมายในเชิงอุปมาอุปไมย

3) การมีพฤติกรรมและความสนใจที่แคบจำกัด และมีพฤติกรรมซ้ำ ๆ มักปรากฏชัดขึ้นเมื่อถึงวัยอนุบาล โดยเด็กจะหมกมุ่นกับบางสิ่งบางอย่างมากเป็นพิเศษ เช่น ชอบจ้องมองสิ่งของบางอย่างมากเกินไป ชอบหมุนแต่ส่วนของล้อรถ รวมทั้งพฤติกรรมที่มีแบบแผนเฉพาะและยากต่อการเปลี่ยนแปลง เช่น ต้องกินอาหารแบบเดิม ๆ ซ้ำ ๆ ต้องเดินทางไปสถานที่ซ้ำ ๆ และจะแสดงอาการหงุดหงิดหากมีการเปลี่ยนกิจวัตรเดิม ๆ ที่เคยทำ มีพฤติกรรมชอบสะบัดมือ หมุนตัว โยกตัว บางรายอาจมีความสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น ไดโนเสาร์ ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยสามารถจดจำรายละเอียดต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ยังมีลักษณะอาการอื่น ๆ ที่อาจพบร่วม ได้แก่ ความบกพร่องทางด้านเชาวน์ปัญญา พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่งและสมาธิสั้น ความผิดปกติของประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว ความผิดปกติของคลื่นไฟฟ้าสมอง และการชัก

บทบาทของครูในการดูแลให้ความช่วยเหลือให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติก

1. การช่วยเหลือทางการศึกษา

เนื่องจากลักษณะตัวโรคทำให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงขนาดความยืดหยุ่น และส่งผลกระทบต่อการทำงานของตัวของเด็กเมื่อต้องเข้าโรงเรียน ครูจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอน ครูจะต้องคำนึงถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ เพราะนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกควรได้รับการช่วยเหลือทางการศึกษาที่เหมาะสมกับระดับความสามารถและความต้องการของเด็กแต่ละคน ซึ่งสามารถทำได้ตั้งแต่การฝึกทักษะการเรียนนอกระบบโรงเรียน การเรียนในโรงเรียนเฉพาะสำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ การเรียนในชั้นเรียนแบบคู่ขนานหรือการเรียนร่วม โดยแนวคิดสำคัญในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กออทิสติก คือ การเรียนแบบเรียนร่วมกับเด็กทั่วไปในชั้นเรียนปกติ ซึ่งการจัดการศึกษาแบบเรียนร่วมเป็นแนวทางที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับตัวของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกได้ดี จากข้อจำกัดของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกซึ่งมีความแตกต่างเฉพาะของแต่ละบุคคล ทำให้การจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกในชั้นเรียนทั่วไปมีรายละเอียดของรูปแบบการจัดการเรียนร่วมที่หลากหลาย รวมทั้งมีความต้องการจำเป็นในการปรับสภาพแวดล้อมการปรับหลักสูตรและการสนับสนุนการศึกษาในชั้นเรียนทั่วไป (Hanson & Odom, 1999)

นอกจากนี้ในการจัดการเรียนการสอน ครูควรมีการปรับหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการให้เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกแต่ละคนโดยการจัดทำแผนการศึกษาเฉพาะรายบุคคล (Individual Education Plan) สำหรับเป็นแนวทางในการสอนให้ตรงกับความสามารถเฉพาะของเด็กแต่ละคน (นันทวีล สิริธิรักษ์ และคณะ, 2558) เพราะนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกมีพฤติกรรมที่ต่างหากัน ซึ่งเป็นความแตกต่างเฉพาะบุคคล ในการจัดการเรียนการสอนนั้นจึงจำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นสูง เพื่อให้เหมาะสม

กับสภาพความต้องการจำเป็นของผู้เรียนแต่ละราย อีกทั้งแผนการศึกษาเฉพาะรายบุคคลยังสามารถกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลือด้านอื่น ๆ นอกจากการศึกษาให้แก่ผู้เรียนที่มีภาวะออทิสติกได้ด้วย

ดังนั้นหากมีนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกในโรงเรียนจึงควรมีการจัดเตรียมบุคลากรทางด้านการศึกษาที่มีความรู้และทักษะในการสอนและดูแลพัฒนาการของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก เช่น ครูการศึกษาพิเศษ และในการทำงานนั้นครูการศึกษาพิเศษและครูทั่วไปจะต้องมีการทำงานประสานความร่วมมือกัน เพราะถ้าครูทั่วไปมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก ครูการศึกษาพิเศษจะสามารถเข้ามาให้ความช่วยเหลือนักเรียนได้ (สถาบันราชานุกูล, 2554)

ส่วนสำคัญที่สุดในการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาแก่นักเรียนที่มีภาวะออทิสติก คือการให้ความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรในโรงเรียน เพราะการสอนให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกเกิดการเรียนรู้ มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพัฒนาเต็มศักยภาพได้นั้น ครูผู้สอนต้องมีเจตคติที่ดีทั้งต่อนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและสร้างเจตคติทางบวกของนักเรียนที่มีต่อผู้สอนโดยให้ความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ การยอมรับนับถือ สร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกันจนเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน (Faherty, 2000) เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกส่งผลต่อความผูกพันเชิงพฤติกรรมในชั้นเรียน (behavioral engagement) (Losh, Eisenhower & Blacher, 2022)

1.1 หลักการสอนนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก

นอกจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการทักษะดังกล่าว นักเรียนออทิสติกควรได้รับบริการฝึกพูด กิจกรรมบำบัด กิจกรรมพัฒนาทักษะกลไกการเคลื่อนไหว ดนตรีบำบัด พัฒนาทักษะทางสังคมและอารมณ์ รวมทั้งมีแผนการปรับพฤติกรรมเพื่อให้เข้าสังคมได้ (ดารณี อุทัยรัตนกิจ, 2544; สถาบันราชานุกูล, 2557) โดยยึดหลักการสอน ดังนี้

- 1) สอนเป็นรายบุคคลและสอนตามระดับความสามารถ
- 2) สอนจากง่ายไปยากหรือสอนจากสิ่งใกล้ตัวไปหาไกลตัว
- 3) สอนโดยใช้หลัก 3 R's คือ Repetition คือสอนซ้ำไปซ้ำมา และใช้เวลาสอนมากกว่าปกติ Relaxation คือ การสอนแบบไม่ตึงเครียดนัก เช่น เปลี่ยนกิจกรรมจากวิชาการเป็นกิจกรรมนันทนาการ สลับไปมา และ Routine คือ กำหนดกิจกรรมให้เป็นกิจวัตรประจำวันเหมือน ๆ กันทุกวันเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความสับสน
- 4) สอนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง
- 5) ใช้เวลาทำแต่ละกิจกรรมไม่ควรเกิน 15-20 นาที
- 6) เทคนิคการสอนเชิงพฤติกรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์งาน

การกระตุ้นเตือน การตะล่อมกลุ่มเกลา แรงจูงใจและการให้รางวัล การเลียนแบบและการลงโทษ เป็นต้น (Larkey, 2005)

1.2 การจัดกิจกรรมและเทคนิคการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสำหรับนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกมีเทคนิค และวิธีการจัดที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามการพิจารณาใช้เทคนิคต่าง ๆ ครูต้องคำนึงถึงลักษณะและความต้องการจำเป็นของบุคคลออทิสติกแต่ละคน ว่าเทคนิคหรือวิธีการใดเหมาะสมที่สุด โดยกระบวนการเรียนการสอนควรประกอบด้วย

1) การสอนภาษาแบบบูรณาการ (Whole language) มี 2 แบบ คือ กิจกรรมสร้างประสบการณ์ทางภาษา โดยอาจเริ่มจากการที่ครูเลือกหัวข้อที่เด็กกำลังสนใจหรือสิ่งที่อยู่ในกิจวัตรประจำวัน เช่น การทานอาหารในร้านอาหารใกล้บ้าน ความรู้สึกที่มีต่อผิวสัมผัสต่าง ๆ หรือกิจกรรมที่ทำในกลางวันและกลางคืน และแบบที่ 2 หัวข้อการสนทนา ได้แก่ การซื้อของวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอน การซื้อของหัวข้อตามความสนใจของนักเรียน การซื้อของหน่วยกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมก่อนการฝึกฝน การบูรณาการเทคนิคการสอนที่มีประสิทธิภาพเข้ากับหน่วยกิจกรรม การซื้อของกระบวนการประเมิน และการจัดตารางหน่วยกิจกรรม (McArthur & Adamson, 1996)

2) การสอนตามโอกาส (Incidental teaching) เป็นการสอนตามสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติผ่านสื่อการเรียนการสอน โดยครูเตรียมสิ่งเสริมแรงและหัวข้อการเรียนการสอนที่น่าสนใจ นักเรียนจะสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ไปสู่บริบทสังคมได้ง่าย (ทวิตต์ สิริรัตนเรขา, 2550)

3) การสอนร่วมกับกิจกรรมที่ทำเป็นประจำ (Joint routine) การสอนวิธีนี้เป็นการเตรียมทักษะใหม่ การสอนร่วมกับกิจกรรมที่ทำเป็นประจำนี้ทำให้เด็กเรียนรู้อย่างมีความหมายจดจำผู้ที่มีส่วนร่วมในการร่วมทำกิจกรรมได้ เช่น สามารถจดจำเพื่อน ๆ ได้ จำการสนทนาที่สนุกสนานได้ การที่เด็กได้ทำกิจกรรมที่หลากหลายสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์ไปสู่สถานการณ์จริงได้มากขึ้น

4) การสอนเรื่องราวทางสังคม (Social Story) เป็นการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกคล้ายวิธีการอธิบายสถานการณ์สังคม ทำให้มีการตอบสนองที่เหมาะสม มีโครงสร้าง ดังนี้ ประโยคอธิบาย เป็นประโยคที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบุคคล สิ่งแวดล้อม และการกระทำ ประโยคชี้ทาง โดยอธิบายพฤติกรรมตอบสนองที่เหมาะสม ประโยคมุมมอง เป็นการบอกเอกลักษณ์ ความรู้สึกและปฏิกิริยาย้อนกลับของบุคคลอื่น (Gray, 2000)

5) การกระตุ้นเตือน (Prompting) เช่น การชี้เพื่อให้มองหรือเคลื่อนไหวร่างกายการใช้คำถาม โดยผู้กระตุ้นเตือนใช้คำศัพท์ที่สั้น กระชับ มั่นคง ชัดเจน และการเขียนบอก ซึ่งคล้ายกับบัตรเตือนหรือบัตรคำสั่งที่ติดไว้ตามโต๊ะนักเรียน

6) การฝึกให้ทำตาม (Training) เป็นการฝึกเพื่อให้เด็กเรียนรู้การตอบสนองที่ได้วางแผนไม่ได้ครอบคลุมถึงการเชื่อมโยงการเรียนรู้ไปสู่สถานการณ์ทั่วไปหรือคำสั่งที่ครูใช้ในชั้นเรียน หรือ สิ่งแวดล้อมอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตามพฤติกรรมตอบสนองที่เป็นผลจากการฝึกให้ทำตามนี้จะมีความคงเส้นคงวา และเป็นพฤติกรรมที่คงทนถาวร (สมพร หวานเสร็จ, 2552)

7) การใช้เพื่อนเป็นสื่อกลาง (Peer mediated approaches) คล้ายกับวิธีการใช้เพื่อนสอนเพื่อนหรือให้เพื่อนเป็นครู ซึ่งมีประสิทธิภาพอย่างมากในการสอนนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกโดยเฉพาะทักษะการปฏิสัมพันธ์ในสังคม ทักษะการใช้ชีวิตในชุมชน ความสามารถในการแยกแยะงาน และการถ่ายโอนการเรียนรู้ของทักษะทางภาษา การใช้เพื่อนเป็นสื่อกลางนี้มีประโยชน์ อย่างมากต่อนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและกลุ่มเพื่อนที่เรียนร่วมกันในชั้นเรียน โดยเด็กทั้งสองกลุ่มจะมีประสบการณ์ทางการเรียนวิชาการ การยอมรับทางสังคมและความพึงพอใจในตนเองมากกว่าเด็กทั่วไป (Koh, 2013) และจากงานวิจัยทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบพบว่า วิธีการนี้ช่วยให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกมีการสื่อสารเชิงสังคม (social communication) เพิ่มขึ้น (O'Donoghue et al., 2021)

1.3 การจัดการพฤติกรรมไม่พึงประสงค์

พฤติกรรมไม่พึงประสงค์เป็นปัญหาที่พบได้ในนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก เพราะเด็กมักไม่ชอบการเปลี่ยนแปลง ขาดความยืดหยุ่น ไม่สามารถปรับตัวกับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัวได้จนเกิดเป็นปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรม ครูจึงควรเรียนรู้วิธีการจัดการกับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ที่พบได้บ่อย (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2550) ดังนี้

1) ปัญหาทางอารมณ์ ได้แก่ ความเครียด ความกลัวและวิตกกังวล ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการข้อจำกัดในการสื่อสารและแสดงออกถึงอารมณ์ หรือความยากลำบากในการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดความเครียดหรือความวิตกกังวลได้ง่าย ดังนั้นวิธีการช่วยเหลือเพื่อป้องกันปัญหาทางอารมณ์ในเบื้องต้นสามารถทำได้โดยการกำหนดกิจวัตรประจำวันของนักเรียนให้มีความชัดเจน มีกฎระเบียบที่แน่นอนในแต่ละวัน รวมถึงการช่วยจัดการกับสภาพแวดล้อมบางอย่าง เช่น ระดับเสียง แสง การสัมผัสกับพื้นผิวบางอย่างที่ทำให้เด็กรู้สึกไม่สบายตัว

2) พฤติกรรมชน อยู่ไม่นิ่ง ซึ่งเป็นอาการร่วมที่สามารถพบได้ในนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก อาการดังกล่าวจะทำให้การฝึกเด็กมีความยากลำบากมากขึ้น อย่างไรก็ตามอาการดังกล่าวสามารถแก้ไขได้โดยการปรับสภาพแวดล้อมให้เป็นระเบียบ และไม่ให้มีสิ่งรบกวน

3) พฤติกรรมก้าวร้าว มักเกิดจากความตกใจหรือความกลัว หรือความวิตกกังวลที่รุนแรง ไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ มีความไวต่อสิ่งเร้าบางอย่างมากเกินไป รวมทั้งการมีข้อจำกัดในด้านการสื่อสารทำให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกไม่สามารถบอกความต้องการของตนเองได้จึงแสดงออกมาในรูปแบบของพฤติกรรมก้าวร้าว ดังนั้นเมื่อเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวขึ้นครูควรหาสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมให้ชัดเจนว่าเกิดจากปัจจัยใด และเมื่อทราบสาเหตุที่แน่ชัดจะนำมาซึ่งการวางแผนช่วยเหลือเด็กได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เช่น หากพฤติกรรมก้าวร้าวมีสาเหตุมาจากการที่นักเรียนกลัวเสียงบางอย่าง อาจจะต้องมีการปรับสภาพแวดล้อมเพื่อช่วยลดเสียงที่มากกระตุ้นเด็กก็จะสามารถจัดการช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างตรงจุดมากขึ้น

4) พฤติกรรมกระตุ้นตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะอาการที่เด็กทำอะไรซ้ำ ๆ บ่อย ๆ ติดต่อกันเป็นเวลานาน เกิดกระบวนการทำงานของร่างกายที่บูรณาการไม่สัมพันธ์กันทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมบางอย่าง เช่น โยกตัว สะบัดมือ จ้องมองบางสิ่งบางอย่างเป็นเวลานาน พฤติกรรมเหล่านี้ต้องใช้วิธีการทางด้านกิจกรรมบำบัดและการกระตุ้นประสาทสัมผัสเพื่อช่วยในการปรับพฤติกรรม

5) การใช้ยา ในกรณีที่ปัญหาทางอารมณ์และพฤติกรรมของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกค่อนข้างมีความรุนแรง การปรับพฤติกรรมเพื่อช่วยจัดการกับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์เพียงอย่างเดียวอาจไม่ได้ผล ครูอาจจะต้องมีการพูดคุยกับผู้ปกครองให้พำนักนักเรียนไปปรึกษาแพทย์เพิ่มเติมเพื่อพิจารณาในเรื่องของการใช้ยาเพื่อช่วยให้ปัญหาพฤติกรรมและอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์บรรเทาลงและช่วยให้เด็กสามารถดำเนินชีวิต และสามารถทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนในโรงเรียนต่อไปได้

บทบาทของครูในการดูแลให้ความช่วยเหลือครอบครัวของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก

1. การให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจแก่ครอบครัว

เนื่องจากครอบครัวจะเป็นส่วนที่สำคัญในกระบวนการดูแลและให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนที่มีภาวะออทิสติก ดังนั้นครอบครัวควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องโรคว่าเกิดจากความผิดปกติของสมอง ไม่ได้เกิดจากการที่เลี้ยงลูกไม่ดี ลดความรู้สึกผิดหรือการกล่าวโทษกัน หรือในบางครอบครัวอาจจะ ยังยอมรับไม่ได้เมื่อพบว่าบุตรหลานของตนเองมีความผิดปกติ ทำให้เด็กไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่ ดังนั้นอาจเริ่มจากการประเมินความรู้สึกของคนในครอบครัว ให้คำปรึกษาผู้ปกครองและให้ความช่วยเหลือทางด้านจิตใจ พร้อมกับแก้ไขความเข้าใจที่ผิด เพื่อให้ครอบครัวสามารถช่วยเหลือบุตรหลานของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง และทำให้การช่วยเหลือเด็กออทิสติกเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องมากขึ้น (นันทวิช สิริธิรักษ์ และคณะ, 2558)

นอกจากนี้แนวคิดที่นิยมใช้ในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว คือ การเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ซึ่งเป็นแนวคิดในการพัฒนาความรู้และทักษะภายในบุคคล เพื่อเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยเริ่มจากกระบวนการคิดวิเคราะห์เพื่อหาสาเหตุของปัญหา และนำไปสู่การค้นหาศักยภาพของตนเองภายใต้ข้อจำกัดที่เกิดขึ้น และนำศักยภาพที่มีนั้นไปปรับใช้ในการวางแผนเพื่อเผชิญกับปัญหา เพื่อให้บุคคลสามารถกระทำและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น ได้รับรู้ถึงพลังอำนาจและศักยภาพของตนเอง

ในการจัดการสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นความรู้สึกมีคุณค่าและเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Gibson, 1995) ดังนั้นการช่วยเหลือหรือส่งเสริมพลังอำนาจให้กับครอบครัวของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกจะช่วยให้ครอบครัวได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในการให้ความช่วยเหลือเด็ก รวมทั้งเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง และทำหน้าที่ของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การจัดทำแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว

Heward (2000) ได้ให้ความหมายของแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว (Individualize Family Services Plan: IFSP) ว่าเป็นหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรและเป็นแนวทางของกระบวนการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention: EI) สำหรับเด็กพิเศษและครอบครัว โดยเน้นความร่วมมือของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ มีเป้าหมายเพิ่มหรือพัฒนาองค์ความรู้ทักษะที่ครอบครัวจะสามารถช่วยเหลือดูแลเด็กพิการได้อย่างเหมาะสม และถูกต้อง อีกทั้งยังเป็นหลักฐานที่แสดงแนวทางของกระบวนการช่วยเหลือสำหรับนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้กระบวนการช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการจัดทำแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัวนั้น ครู ผู้ปกครอง และทีมสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องควรมีการประเมินแผนการช่วยเหลือของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกร่วมกันทุก 6 เดือน หรือขึ้นอยู่กับความต้องการของครอบครัว โดยการจัดทำแผนการให้ความช่วยเหลือเฉพาะครอบครัวจะต้องมีการประสานงานระหว่างครอบครัวของบุคคลออทิสติกและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งในชุมชนหรือหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนตามความต้องการจำเป็นทั้งจากบุคลากรในโรงเรียน แพทย์ พยาบาล และสมาชิกในครอบครัว

ส่วนสำคัญของแผนการให้ความช่วยเหลือเฉพาะครอบครัว ควรมีการระบุถึงระดับความสามารถพื้นฐานของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก ด้านร่างกาย ความคิด การสื่อสาร สังคมอารมณ์ และการปรับตัว มีการสำรวจแหล่งทรัพยากรของครอบครัว และปัจจัยอื่น ๆ ที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก และเป้าหมายหลักที่แสดงถึงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว ความจำเป็นในการรับบริการเฉพาะด้านของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัว ระบุความถี่ความเข้มข้นของการรับบริการ ระบุข้อมูลวันที่เริ่มต้นให้บริการ ชื่อผู้เสนอบริการ ผู้รับผิดชอบแผน ผู้ประสานงานกับองค์กร บุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งลำดับขั้นตอนการส่งเสริมให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกเข้าเรียน (Early Childhood Connection, 2004)

จะเห็นว่าแผนการช่วยเหลือเฉพาะครอบครัวเป็นเครื่องมือหรือแนวทางที่จะช่วยในการพัฒนาเด็กนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก โดยเน้นความร่วมมือของครอบครัวและผู้เกี่ยวข้อง มีการตอบสนองความต้องการของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ครอบครัวมีความมั่นใจในการดูแลนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกได้อย่างถูกต้อง ช่วยให้ครอบครัวทราบบริการต่าง ๆ ที่ครูและทีมสหวิชาชีพจัดให้กับบุคคลออทิสติกมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นและประสบการณ์ต่าง ๆ และยังช่วยสร้างกำลังใจในการดูแลและฝึกนักเรียนที่มีภาวะออทิสติกได้ใช้ชีวิตในสังคมอย่างปกติสุขต่อไป

สรุป

นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกจะมีความแตกต่างเฉพาะบุคคล ครูจะต้องคำนึงถึงวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ โดยการสอนให้นักเรียนที่มีภาวะออทิสติกเกิดการเรียนรู้และช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และสามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพได้นั้นครูจะต้องเริ่มต้นจากการมีเจตคติที่ดี มีความเข้าใจถึงลักษณะอาการและข้อจำกัดทางการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก มีแนวทางในการจัดการกับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ รวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางการศึกษาโดยปรับแผนการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นของนักเรียน อีกทั้งครูยังมีหน้าที่ในการช่วยการประสานความร่วมมือกับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือนักเรียนซึ่งรวมถึงการให้ความช่วยเหลือครอบครัวของนักเรียน โดยเน้นการตอบสนองความต้องการของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ครอบครัวมีความมั่นใจในการดูแลนักเรียนที่มีภาวะออทิสติก

ได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ในการให้ความช่วยเหลือเด็กที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัวจะต้องมีการวางแผนและติดตามอย่างต่อเนื่องทั้งในแง่ของการใช้ชีวิตประจำวัน การเรียน และการเข้าสังคม รวมถึงการปรับตัวในด้านต่าง ๆ ตามช่วงวัยเพื่อให้เด็กที่มีภาวะออทิสติกและครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

- ดารณี อุทัยรัตนกิจ. (2544). *การศึกษาสาเหตุของปัญหานักเรียนและแนวทางการแก้ไขปัญหาในห้องเรียน*. เดอะมาสเตอร์กรุ๊ป แมเนจเม้นท์.
- ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2550). *การบำบัดทางเลือกในเด็กพิเศษ*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- นันทวิฑ์ สิทธิรักษ์ และคณะ. (2559). *จิตเวชศิริราช DSM-5 (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. ภาควิชาจิตเวช.
- พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550
- มานิช หล่อตระกูล และคณะ. (2558). *จิตเวชศาสตร์ รามาธิบดี*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). ภาควิชาจิตเวชศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี.
- สถาบันราชานุกูล. (2554). *เมื่อลูกรักออทิสติกไปโรงเรียน คู่มือสำหรับผู้ปกครอง*. ปิยอนต์ พับลิชชิง.
- สถาบันราชานุกูล. (2557). *เด็กออทิสติก คู่มือสำหรับครู*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สมพร หวานเสริญ. (2552). *การพัฒนาศักยภาพบุคคลออทิสติกโดยใช้สื่อสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านการมอง*. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2550). *ช่วยลูกออทิสติก*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ชันต้าการพิมพ์.
- Early Childhood Connection. *IFSP*. [Online], Available: www.rycf.org. (18 November 2022).
- Faherty, C. (2000). *Asperger's ... What Does It Mean To Me?: A Workbook Explaining Self Awareness and Life Lessons to the Child or Youth with High Function Autism or Aspergers Structured Teaching Ideas for Home and School*. Arlington: Future Horizons.
- Filipek et al. (2000). Practice parameter: Screening and diagnosis of autism. Report of the quality standards subcommittee of the American Academy of Neurology and the Child Neurology Society. *Neurology*, 55(4), 468-479. <https://doi.org/10.1212/WNL.55.4.46>
- Ginson, H. (1995). The process of empowerment in mothers of chronically ill children. *Journal of Advanced Nursing*. (21)6. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1046/j.1365-2648.1995.21061201.x>
- Gray, C. (2000). *The New Social Story Book*. Arlington: Future Horizons.
- Hanson, M. & Odom, S. (1999). "Can I play with you?" Peer culture in inclusive preschool programs. *Journal for the Association of Persons with Severe Handicaps*. 24(2), 69-84.
- Heward, W. L. (2000). *Exceptional Children. An Introduction of Special Education*. USA: Prentice-Hall.
- Koh, H. (2013). *Peer-mediated inference making intervention for students with autism spectrum disorders*.

- Larkey, S. (2005). *Making it a success: Practical strategies and worksheets for teaching Students with autism spectrum disorder*. Philadelphia: Jessica Kingsley.
- Losh, Eisenhower, Blacher. (2022). *Impact of student-teacher relationship quality on classroom behavioral engagement for young students on the autism spectrum*. Research in Autism Spectrum Disorders Volume 98. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1750946722001143>
- McArthur, D. & Adamson, L. B. (1996). Joint attention in preverbal children: Autism and developmental language disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 26(2): 481–496.